

ismerjük ezt a különös protézisasszonyt, majd érzelmi ellágyulásai is megmutatkoznak, sőt mintha fel-felvillanna, hogy lényegében sajnálja, amiért illt el kell pusztítania. Nyilván nemcsak, mert megszűnik az őt éltető bosszúvágy, hanem mert fiatalságának szép emlékeitől is búcsúznia kell örökre. Ha az erkélyjelenetekben észrevehetőbb lenne, ha kialakulna a feszültség közte és a gülleniek között, akkor egyértelműen tökéletes, nagy alakításként kellene számon tartani Romhányi Ibi Claire Zachanassianját, ami így is jelentős színészi teljesítmény, lévén, hogy ez a címszerep csak látszatra tartozik a világirodalom szuperszerepei közé.

Sokkal hálásabb feladat vár Ill alakítójára, még ha a szerep sorsa eleve tudott, Ill a kulcsmondat elhangzásakor halálra van ítélve. De a második felvonás szinte teljesen az övé. Mindenáron meg akarja nyerni a güllenieket, örömmel-foggal küzd a saját életéért. És Fejes György, aki az első részben alig észrevehetőbb polgártársainál, a második felvonást a vállain tartja, s nem kevésbé hatásos a harmadikban sem, amikor a drámai küzdelem után belátja, minden veszve. A beletörődést is erőteljesen fejezi ki.

Kettőjükért érdemes volt műsorra tűzni Dürrenmatt ismét aktuálisá lett „tragikus komédia”-ját, amelyet a felesleges befejezés nélkül, bátrabb húzásokkal, a tömeg differenciáltabb ábrázolásával s néhány jelenet feszültségének fokozásával az Újvidéki Színház legjobb előadásai közé sorolhatnánk. Így is az utóbbi évek legtartalmasabb, legjobb előadása.

GEROLD László

K É P Z Ó M Ű V É S Z E T

A KÉPGYŰJTŐ NAGY FERENC*

Hangya-gyűjteményének szivácsi katalógusába írva, Nagy Ferencet legfontosabb műgyűjtőinkkel (Galambos, Vujić, Milekić, Beljanski) emlegettem együtt. Arról beszéltem, hogy valami lényeges-lényegi köze volt a festészethez-festőkhöz. Határozott ízlését, tisztán tartó erejét dicsértem, és azzal fejeztem be, hogy az utóbbi években még meg is tudott újulni: Hangya- és Sáfrány-gyűjteménye szerves részévé tudott tenni egy kis Maurits-anyagot — tán legrelevánsabb keresztmetszetét mutatva fel így (kis helyen, egy lakás három-négy helyiségében) modern piktúránknak.

Amikor megjelent Sáfrányról írt kismonográfiám, mondanom sem kell, alig vártam a vele való találkozást, ugyanis a legjobb Sáfrány-képek, a

* Nagy Ferenc (1923—1986)

címlapra helyezett Kobalthajú — mellesleg ugyanúgy mint a Hangya-monográfiára helyezett Klosár is — az ő tulajdona volt. Épp a Rádióval szemben futottunk össze.

— Hát, kiskomám — mondotta minden kertelés, hamukázás nélkül —, neked sem sikerült megragadnod Mestrőt.

— Nem — mondtam —, nem sikerült, de megkísértem . . .

És máris más dolgokról beszélgettünk vidáman. Majd mielőtt elváltunk volna, váratlanul visszatért Sáfrányhoz. Mondta, menjek el hozzá, mutat egy Sáfrány-vásznat. A Virágfát mutatta meg, tényleg az egyik legjobb Sáfrány-képet, amit aztán a Csönd városában hamarosan sikerült is reprodukálnunk. Azért tartom olyan fontosnak ezt a képet, mert a mese-ihletettség dekorativitását lényeges festészeti problémák megoldásával ütközteti, hasonlóan mint legjobb bogáncs-képén.

Könnyen szétfolyó, összegubancolódó, mindent befogadó lényemnek nagy szüksége volt az ő metszett, friss, könyörtelen megjegyzéseire. Minden vele való találkozás után úgy éreztem, csillanó szikével távolított el belőlem valami fölösleget.

Zentán született, vasutascsaládban. Kereskedőnek tanult, már egészen korán bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba. A háború után Szabadkán a Földműves-szövetkezetek Járási Szövetségének elnöke. Majd újságot igazgat. Nemrég olvashattuk szokatlanul friss, szellemes visszaemlékezését; különösen az a bicikli-ügy tetszett: „Később vásároltunk egy szerkesztőségi biciklit tizenhat- vagy tizenhétezer dinárért. Hétköznap az újságírók használták, szombaton és vasárnap pedig én.” Idővel mind komolyabb funkciókat tölt be Újvidéken, Belgrádban (a vajdasági kormány elnöke, a szövetségi kormány tagja). Szenvedélyes, nemzetközileg is ismert bridzsversenyző (Ottlik-rajongó tehát ő is!). És amióta barátkoztam vele: már inkább csak műgyűjtő, egyszerű, képszerű, képekre révedő ember.

A 7 Nap igazgatójaként barátkozott össze Hangyával, Sáfránnyal. Segített nekik a képeladásban, első külföldi útjaik realizálásában. Hangyához fűződő barátsága külön fejezet, páratlan felénk: hetente telefonáltak egymásnak (Hangya ugyanis nem engedte bevezettetni műtermébe a telefont), minden útjára magával vitt kis, villámzáras bőrtáskájában egy-egy Hangya-vázlatot, Hangya-képet; és — elképzelem — a hosszú, unalmas értekezleteken maga elé tette — nézte, „elemezte”. Legszebb emlékeim közé tartozik az a zágrábi nap, amikor a nagy kínai tárlat alkalmával, együtt üldögéltünk a Gradska kafana teraszán, vele és Hangyával.

Közös munkánk legfontosabb mozzanata az volt, hogy Hangya kis levélképeit a szabadkai, sziváci és újvidéki tárlatokkal, katalógusszövegekkel, rádiós kisesszékkel és hát, a kismonográfiával sikerült az úgynevezett komoly képek szintjére emelni, elfogadtatni.

Egyszer megjegyeztem, a tömérdek, még bekeretezetlen levélkép közül melyiket kedvelem legjobban, melyiket szeretném naponta asztalomon látni. Nekem adta. Akkor határoztam el, Hangya-naplóm utószavaként ezt a kis temperát fogom elemezni: úgy, hogy végre Ferinek is tetsszen. Három különös figura, agg bohóc áll a tengerrel szemben. Hátukat, profiljukat látjuk. A bal oldali: rútan vigyorgó, rózsaszín maszkot viselő (ez a maszkká fagyott vigyor maga a rettenet, a borzalom). Középen: zöld frakkos, Napóleon-kalapos, Picassótól kölcsönzött figura. Kis, rózsaszín kezét háta mögé rejti, ám mi épp a háta mögött állunk. Ki ne gondolna e kis, nőies kéz láttán Goethe és Napóleon nevezetes találkozására. „Most ott áll előtte az új, a katonacsászár, gárdavadászainak feszes zöld egyenruhájában. Apró, nőies kezével, amelyet társalgás közben fehér mellénye alá szokott rejtetni, kurta intésekkel Goethe szemé láttára kormányoz...” Afféle ellen-Napóleon, Napóleon-karikatúra tehát ez a zöld frakkos katona. Előtte ismét csak Simone Weil sokat idézett szavait kell parafrázelnunk: istennek nincs szüksége katonára, ám a két másik figurára tekintve, sajnos, azt a kérdést is fel kell tennünk: az emberre szüksége van-e az istennek? A harmadik, a jobb oldali figura: görnyedt, tökhajkalapos, sötét arcú öreg (Hangya gyakran szokta hasonlóan ábrázolni magát).

A festők nemigen tudnak mit kezdeni a tengerrel, de mindegyiküknek van egy-két, csak úgy odakent kis tengervázlata. És: *az a tenger*. Mer-ton írja naplójában: „Mihelyt abbahagyod a vándorlást, már meg is érkezted!”

Persze, a kép elemzése elmaradt. Immár nem is csinálhatom meg úgy, hogy Ferinek is tetsszen. Ezért hát lépünk tovább.

Nagy Ferenc volt, Duranci mellett, a Franzer-galéria spiritus movens-e. Ne feledjük, olyan festők tárlatait rendezték meg, mint Gvozdenović, Hangya, Peđa Milosavljević, Konjović, Maurits, Srbinić, Faragó, Mur-tić, Petrik, Szajkó stb. Már rendszeressé vált, hogy félevenként meglátogattuk vele Konjovićot, persze, közben rendszeresen megállva Hercegnél is.

Utoljára a Hfd-díj átadáskor voltunk együtt. Könnyörtelen szellemessége, iróniája, humora akkor is megkönnyeztetett. Igen, azok közé az emberek közé tartozott, akikre azt szoktuk mondani: vág az agya, éles a nyelve — de különösségét az kölcsönözte, hogy ez az összefogott, vitriolos emberke, ez a politikus, aki szerette, ha úriembernek szólították, állandóan a művészek, a műtárgyak, a nyomdák és újságok közelségét, ólomszagú közegét kereste, szerette.

Szép napokat töltöttünk képtárszobáiban Domonkos, Maurits és Németh Pista barátommal. Tán csak ezekről a napokról kellett volna szólnom. Ezeket a napokat megköszönni neki. Annál inkább, mivel én közben képzőművészeti kritikusként is sokat tanultam tőle — jeges és mégis álmodozó, mosolygó szemétől.

A budapesti könyvhétről hazafelé utazva, megkérdeztem Mauritsot, mikor látta Nagy Ferit. Azt mondta, Feri hetente felmegy hozzá a Foorumba, de már meg kellene látogatni, mert Franzer bekeretezte új képeit, el kellene menni, segíteni felrakni őket...

Sokszor tanakodtam vele, mi legyen a Pechán-, a Boschán-, a Sáfrány-, a Baranyi Markov-, a Nagypáti-hagyatékkal — most fel sem merem tenni a kérdést, mi lesz a Nagy Ferenc-gyűjtemény sorsa. Könnyű lenne új Sáfrány, Hangya, és Maurits adományokkal kiteljesíteni (magam is beszálnék néhány képpel), no de, mondom, ebben a kérdésben vele sem tudunk zöld ágra vergődni, pedig hát, neki aztán mindenre volt kész válasza...

Befejezve gyorsjegyzetemet, máris hallani vélem vitriolos megjegyzését, ripszját. És igaza van, most sem sikerült megragadnom, megmutatnom modellem profilját, szerepét kultúránk hétköznapijaiban. Hangsúlyozom, hétköznapijaiban — de Konjović—Hangya—Sáfrány—Maurits négyszögében! Nem sikerült, de az tán mégis tetszene neki, hogy nem nekrológot, in memoriamot írtam róla, hanem csak egy kis jegyzetet. Hiszen a többi úgyis megbeszéljük, ha összefutunk. Igen, az egészen biztosan tetszene neki, hogy ezt a kis jegyzetet is beillesztem Hangya festészetével foglalkozó írásaim közé. Tényleg afféle utószóként.

TOLNAI Ottó

AZ ÁLLANDÓ ÚTKERESŐ

Ács József pancsovai kiállítása kapcsán

Ács Józsefet ma már festészetünk nagy öregjei között tartjuk számon. Hogy is ne, amikor több mint öt évtizedes pálya áll mögötte, több mint ötven kísérletező esztendő. E pályára madártávlatból tekintve azt kell megállapítanunk, hogy az út, amelyen Ács érkezett, igen kanyargós volt, de festőknek valahogy mindig éppen a szerpentinnek veszélyével, a végcél bizonytalanságával kívánt találkozni, a bizonytalant választotta, a kipróbált, a veszélytelenebb utak helyett. Az ismeretlen misztikuma és egzotikuma vonzotta és vonzza ma is, ezért nevezhetjük állandó útkeresőnek, a szó legpozitívabb értelmében.

Kritikusi minőségben legalább negyedszázada rója Európát, ott van legtöbb nagy rendezvényen, értesül mindenről, ami új, viszonyítási lehetősége van. Mindez kétségkívül érezhető festészetén is. Igaz viszont az is, hogy a kísérletező kedv festőknek a vérében volt. A harmincas években ún. tartózkodó expresszionistaként indult, majd egykori taná-